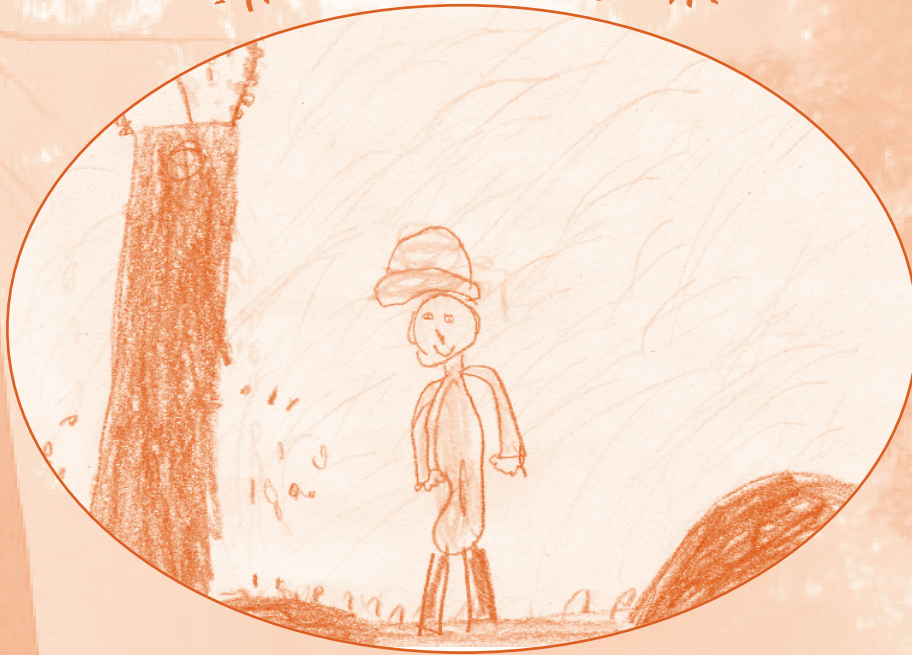

TÖRDÉRKERT

- Ködülatajon.

Kalendárium

- November

Zöld Mozaik

- Az Aggteleki Nemzeti Park

Ügyeskedj!

- Rejtvények, fejtörők

Mese

- Jakab meg a zab

Tudod-e?

- Az őz

Információk

- Mit? Hol? Mikor?

November 1.: Mindenszentek napja

E napon ma is szokás a sírok megtisztítása, feldíszítése és gyertyák gyújtása a halottak emlékezetére. A néphit szerint ilyenkor hazalátogatnak a halottak, ezért sokféle szokás, hogy számukra is megterítenek, kenyeret, sót, vizet tesznek az asztalra. A bukovinai magyarok sütnek, főznek és kiviszik az ennalót a temetőbe, osztogatják. Gyertyát gyűjtanak otthon, ahány halottja van a családnak, annyit. Az Ipoly menti falvakban, aki nem tud temetőbe menni, az otthon gyújt gyertyát mindenszentek napján. Régebben figyelték, kinek ég el előbb a gyertyája, mert a hiedelem szerint az hal meg előbb a családban.

November 2.: Halottak napja

Mindenszentek és halottak napja közti éjszakán a néphit szerint a templomban a halottak miséznek. Halottak napján megvendégelik a szegényeket és a koldusokat. A Gyimes-völgyben így mondták: „Halottak napjára főzünk, sütünk cipókat, odaadjuk avval, hogy a hóttaké.” Van, ahol a sírokra is tesznek ételmezt, például Topolyán, de emellett a koldusoknak is adnak. Ipolyhídvégen halottak napján a közeli rokonság együtt fogyasztotta el az ebédet, majd kimentek a temetőbe és gyertyát gyújtottak az elhunytak tiszteletére.

November 11.: Márton napja

Márton-napon országszerte lakomákat rendeztek, hogy egész esztendőben bőven ehessenek, ihassanak. Úgy tartották, minél többet isznak, annál több erőt és egészséget isznak magukba. Ilyenkor már le lehet vágni a tömött libát. „Aki Márton-napon libát nem eszik, egész éven át éhezik” – tartották. A liba csontjából az időjárásra jósoltak: ha a liba csontja fehér és hosszú, akkor havas lesz a tél, ha viszont barna és rövid, akkor sáros. Az aznapi időből is jósoltak: „Ha Márton fehér lovon jön, enyhe tél, ha barnán, kemény tél várható.”. Egy kalendáriumi regula szerint: „Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.” „A bornak szent Márton a bírása” – tartja a mondás, azaz ilyenkor iható az újbor, más jelentése szerint az őszi időjárás dönti el, hogy milyen lesz a bor. Baranyában azt tartják, hogy a Márton-napi idő a márciusi időt mutatja meg.

November 19.: Erzsébet napja

Hazánkban a leggyakoribb női nevek közé tartozik az Erzsébet, azért az egyik legkedveltebb névünnep. Árpádházi

Szent Erzsébet neve gyakran szerepel a pünkösdi énekekben. Lehetséges, hogy az összefüggés a pünkösdirózsa és Szent Erzsébet legendájának egyik motívuma, a rózsacsoda következtében alakult ki.

November 25.: Katalin napja

Katalin-naphoz férjjeszó hiedelmek és praktikák kapcsolódtak. Ilyenkor is szoktak vízbe tenni gyümölcsöket, s ha az karácsonyra kizöldül, a kíváncsiskodó lánynak közeli férjhezmenetelt jósolt (lásd még Luca-nap). Az ágat ez esetben katalinágnak nevezik.

A jóslások fő ideje a lányok számára: **András-nap**. A legények azonban ezen a napon tudakozódhattak jövendő-

belijük iránt. Például úgy, hogy lopott leányinget tettek a párnájuk alá, abban reménykedve, hogy megálmodják a feleségüket. Sárosfán, Csantavéren a fiúk Katalinkor böjtöltek, hogy álmukban meglássák a jövendőbelijüket. Katalin női dologtiltó nap. A Szerémségben ilyenkor nem sütöttek kenyeret. Nem szabad szántani, kosiba befogni. Leálltak a malmok is.

November 30.: András napja

A legjelentősebb házasságjósló, varázsló nap. Többnyire a lányoknak magányosan, titokban kellett ezeket a praktikákat elvégezniük. Próbáltak álomból jósolni. A párna alá férfiruhaneműt rejtettek, és egész nap böjtöltek. A hallgatódzásból jóslásnak legismertebb formája volt az ól rugdosása, mely nemcsak András-napkor szokásos praktika. Úgy vélték, ahányat rőffen a disznó, annyi év múlva mennek férjhez. A Zempléni-hegység falvaiban azt is figyelték, hogy anyadisznó rőffen-e először, mert az özvegyet jelzett, a malac pedig legényt. Szemétre, trágyadombra állva figyelték, honnan hallják a kutyaugatást, úgy gondolták, hogy abból az irányból jön majd a jövendőbelijük. András-napkor kezdődtek a disznóvágások, disznótorok, ezért nevezték disznóölőnek is.

Jeles napok:

november 1.: Mindenszentek napja

november 2.: Halottak napja

november 3.: A magyar tudomány napja

november 7.: Füstmentes nap

november 30.: "Ne vásárolj semmit!" Nap

Nemzeti parkjaink: Az Aggteleki Nemzeti Park

Hazánk 4. nemzeti parkja, **Észak-Magyarországon, a Gömör-Tornai-karszt, illetve az Aggtelek-Rudabányai-hegység területén helyezkedik el.** 1995-ben az ENSZ Világörökség Bizottsága az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangvilágát az UNESCO Természeti és Kulturális Világörökségének részévé nyilvánította. A nemzeti park területén **20 fokozottan védett barlang található.**

A legkülönlegesebb a **Baradla-barlang**, amely már 7000 évvel előtt menedékhelyként, téli szállásként szolgált az embereknek, illetve a bronzkorban temetkező- és kultuszhely volt. Így maradhatott fenn cserépedény és cölöpkunyhó maradványa.

Tudtátok-e, hogy a barlang Közép-Európa legnagyobb barlangrendszere? Itt található hazánk legnagyobb, 19 m-es állócseppköve és a legnagyobb barlangi csarnokot, az „Óriások termét” is itt tekinthetitek meg. Mielőtt beléptek a barlangba, melegen öltözzetek fel, mert ott télen-nyáron egyformán 10 C° van. Ha az 1 órás rövidtúrát végigjártok, akkor a Tigris-teremben megcsodálhatjátok a Búsuló juhászra, Medveocásra, Ősemberre vagy Gyémántpalotára hasonlító cseppköveket, és ha elfáradtatok a nézelődésben, akkor a Hangversenyteremben – a terem jó akusztikáját kihasználva – egy kis zenei élménynek is részesei lehetek. A barlang magas páratartalma, tiszta levegője a légzőszerveitekre is jó hatással van.

Az Aggteleki-karsztnak igen gazdag az állatvilága. A nemzeti park nagy részét erdő borítja, ahol bagoly, holló, parlagi sas hangját is hallhatjátok. Emiősök közül pedig az őzet, gímszarvast, sőt, nagy szerencsével a fokozottan védett hiúz és farkast is láthatjátok. A nemzeti park címerállatát, a holtos szalamandrát a hűvösebb patak völgyekben figyelhetitek meg. Bózsva-patak mentén, Mikóháza határában érdemes a Feketególya-Vaddisznó-Őz-Borz-Róka-tanösvényeket végigjárni, ahol ezekkel az állatokkal közelebről is megismerkedhettek.

Ha Jósvafőn kirándultok, akkor ne hagyjátok ki a Fűrész-tanösvényt, ahol a nemzeti park állataival játékos formában, természettudományos ismeretekkel kiegészítve találkozhattok. A nemzeti park déli határánál, a Rakacai-víztározó közelében érdemes megállni, és felkeresni a martonyi Háromhegyi pálos kolostor romjait. Jósvafőn található hazánk egyetlen hucultenyészete, itt közelebről megtekinthetitek az ősi lovakat. Ha november 13-án Jósvafőn kirándultok, akkor a Kúria Oktatóközpontban próbáljátok ki a Márton-napi játszóházat.

Hasznos oldalak:

- www.mikohaza.hu – a természetrajz menüpont alatt az egyes tanösvényekről olvashattok részletesebben.
- www.vadonleso.hu – itt többek között a holtos szalamandráról, a keleti sünről, a mókusról, a vakondról tudhattok meg érdekes információkat
- www.huculmenes.hu

Most pedig egy kis játékos fejlődésre hívlak titeket!

A három megadott szóhoz keressél egy negyediket a kérdőjelek helyére, hogy összetett szavakat kapjál!

Pl.: Tenger? Macska? Pápa? - ? = szem, mert tengerszem, macskaszem, pápaszem

1. Nyak? Eszter? Kutya? ? =	4. ?helyzet ?király ?zápor ? =
2. Jég? Jó? Paradicsom? ? =	5. ?gumi ?sampon ?tincs ? =
3. Izom? Lámpa? Arany? ? =	6. ?labda ?maci ?cukor ? =

Az októberi fejtörő megfejtései:

- Légy jó mindhalálig - Nyilas Misi
- 68, mert az első két számnak az összege a 3. szám és így tovább az összes többinél, 26+42 =68

Írta és összeállította:

Hajni

Pályázat

Tervezz Tündérkert-logót!

Rajzolj, fess, színezz **hagyományos vagy elektronikus képkészítő eljárással** A/5-ös méretben szellemes **logót** kedvenc játszótéri lapodhoz. *A legjobb 12 pályamunka a jövő évi lapszámokban fog megjelenni.*

A nyertes pályamunkákat díjazzuk.

A pályázat leadásának határideje és helye: 2009. december 15., a Máltai játszótereken Elektronikus úton: tunderkert@maltai.hu

Kérjük a pályázókat nevük és életkoruk feltüntetésére.

Jó munkát!

a Tündérkert szerkesztősége

Ügyeskedj!

Keresd meg a különbségeket a két kép között!

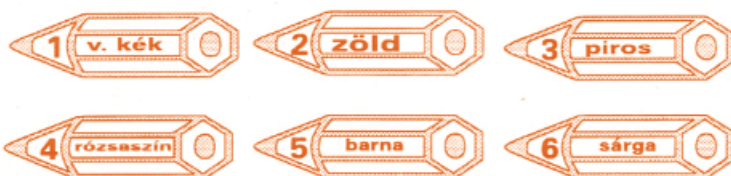
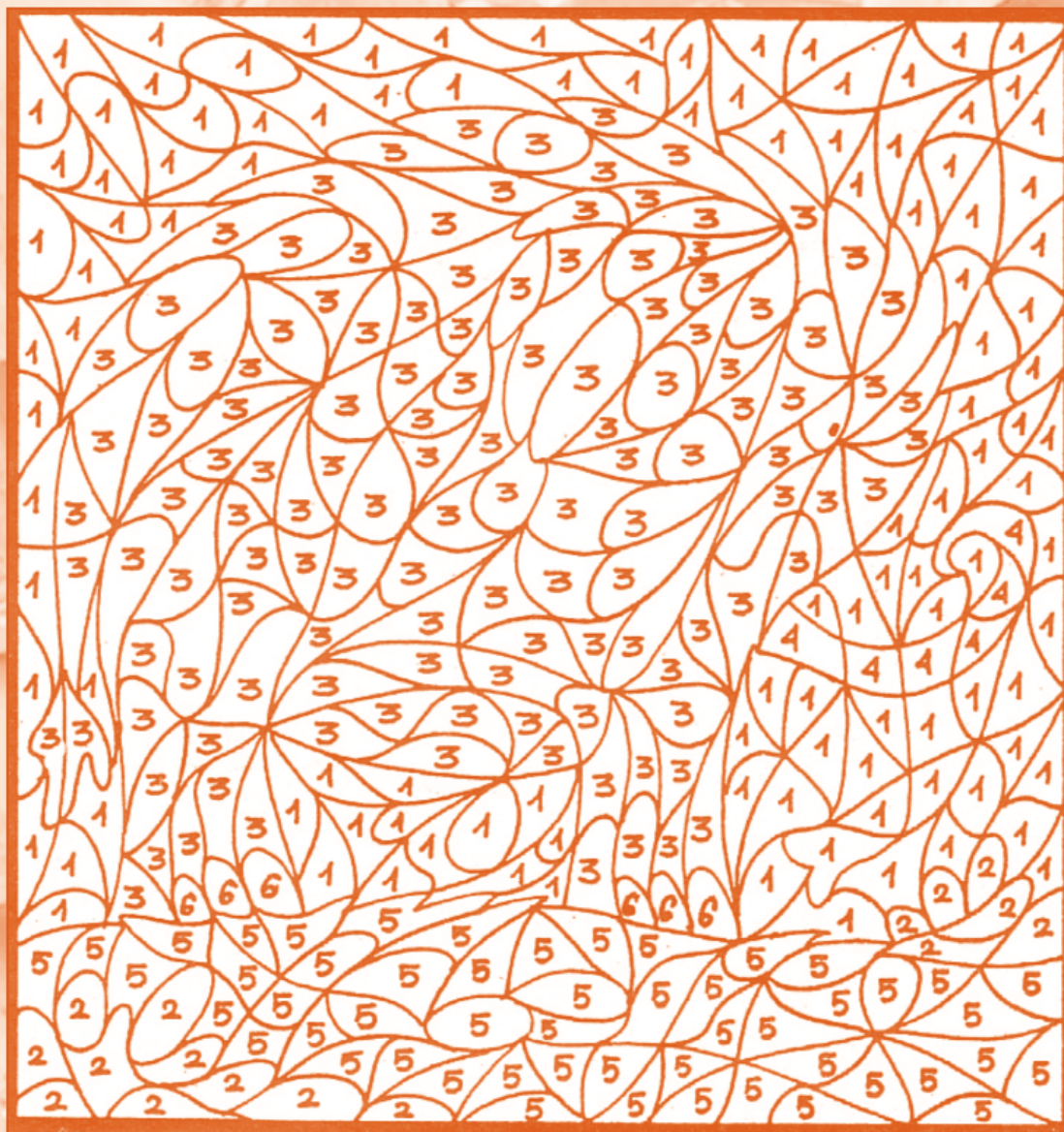

Kösd össze a pontokat 1-től 31-ig!

Ki is színezheted a képet!

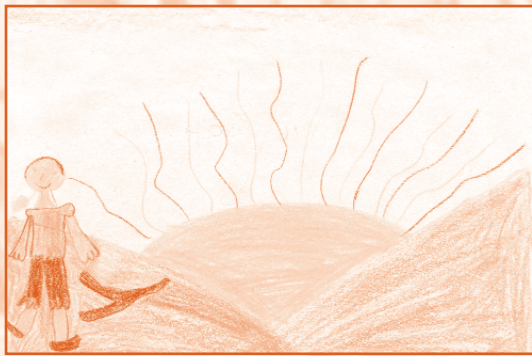

Színezd ki a képet az utasításnak megfelelően!

Összeállította:
Zsuzsa

Jakab meg a zab

Keresztényi Zsófia, 7 éves

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ember, s annak volt egy Jakab nevű fia. Egyszer az ember elküldte Jakabot zabot aratni, ám a fiú nem aratta le a zabot. Ekkor az apja kiküldte a botot, hogy verje meg Jakabot. De a bot nem verte meg.

Erre az ember kiküldte a tüzet, hogy égesse meg a botot, mert az nem verte meg Jakabot. De a tűz nem égette meg a botot. Akkor kiküldte a vizet, hogy oltsa el a tüzet. Ám a víz nem oltotta el. Kiküldte hát a bikát, hogy igya meg a vizet, amiért

Balázs Kristóf, 6 és fél éves

Árvai Vass Léna

az nem oltotta el a tüzet. A bika nem itta meg a vizet. Kiküldte gyorsan a mészáros, hogy vágja le a bikát, mert az nem itta meg a vizet, de mészáros nem vágta le a bikát. Ekkor az egeret küldte, hogy rágja meg a mészáros nadrágját, ám az egér nem rágta el. No, most mit csináljunk?

Kiküldte a macskát, hogy fogja meg az egeret. Nosza, szaladt a macska, fogta az egeret, az egér rágta a mészáros nadrágját, a mészáros vágta a bikát, a bika itta a vizet, a víz oltotta a tüzet, a tűz égette a botot, a bot megverte Jakabot, Jakab meg learatta a zabot.

Tornay-Csomor Viktória, 7 éves

Szeretnél találkozni a Mikulással?

Akkor rajzolj Te is neki, és

a művedet (neveddel ellátva) december

3-ig (csütörtök)

add le a játszótéren!

Ne feledjétek, búvárkodjatok ti is! Ha különleges adatra bukkantok, írjátok meg a szerkesztőség címére, és az újságba is bekerülhet majd. Várom ötleteiteket!

Békés vagy verekedős állat az őz?

Minden évben újra nő az őzbak agancsa?

Mi köze van az őznek és tulipánnak egymáshoz?

Alig van más olyan állat, ami olyan szelídnék látszana, mint az őz. De tudjuk, a látszat néha csal. A tavaszi és nyár eleji erdőben az őzbakok (hím őzek) kemény verekedésekben csapnak össze a sutákért (nőstény őzek). Amelyik győz, az feleséget is szerez így magának. A többi bakot pedig elüldözi a saját területéről, s mindenféle behatolóval szemben megvédi azt. Bár az őzbak agancsa kicsi, de hegyes és éles. Komoly sérüléseket tud vele okozni ellenfelének.

Késő ősszel a bak elhullajtja agancsát. A feleségszerzési küzdelmekig azonban új agancsa nő. A növekvő agancsot vérbő hártya, a barka táplálja. Tavasszal az őzbak ledörzsöli a barkát, fákhöz dörgölve agancsát.

Az őzsuta tavasszal hozza világra kicsinyét, de mielőtt megellené gidáját, elúzi az előző évi gidákat. A kis gida, amint világra jön, azonnal szopni kezd. Idősebb suták gyakran kettes vagy hármas ikreket szülnek. Két héttel a születése után az őz gida olyan erős lesz, hogy már az anyjával tud tartani.

Az őz különböző bokrok, bogyós és más növények levelein, hajtásain él. A kertészek bánatára a tulipánt, a rózsát és azok bimbóját is szereti. Sőt, szeret majdnem mindent, ami egy jól kialakított kertben nő. Ilyen helyekre gyakran be is tévednek az őzek.

Összeállította:
Zsuzsa

Színezd ki
a rajzot!

Információk

LAJOS U.:

Kézműves foglalkozás: hétfőnként, 16.00-tól
Agyagozás: szerdánként, 16.00-tól (Zoli bácsi önkéntesünk vezetésével.)
Madaras klub: november 12., 26. (csütörtök) 16.00-tól
Társas klub: november 19. (csütörtök), 16.00-tól
Őszi takarító napok: november 5-6. (csütörtök–péntek)
(Ezekén a napkon a játszóterünk ZÁRVA tart.)

HUSZTI ÚT:

Kézműves foglalkozás: november 5., 19., 26. (péntek) 16.00-tól
(Benedek német önkéntesünk segítségével.)
Bababörze: november 7., 28. (szombat) 11.00-tól
Őszi takarító napok: november 11-12. (szerda–csütörtök)
(Ezekén a napkon a játszóterünk ZÁRVA tart.)

KERÉK U.:

Kézműves foglalkozás: szerdánként, 16.00-tól
Sportklub: november 14., 21. (szombat) 15.00-tól
Őszi takarító napok: november 9-10. (hétfő–kedd)
(Ezekén a napkon a játszóterünk ZÁRVA tart.)

ZEMPLÉN U.:

Kézműves foglalkozás: csütörtökönként, 16.00-tól
Baba-mama klub: november 11. (szerda) 16.00-tól

GYŰRŰ U.:

Kézműves foglalkozás: szerdánként, 16.00-tól
Diavetítés: csütörtökönként, 16.30-tól

SILVANUS SÉTÁNY:

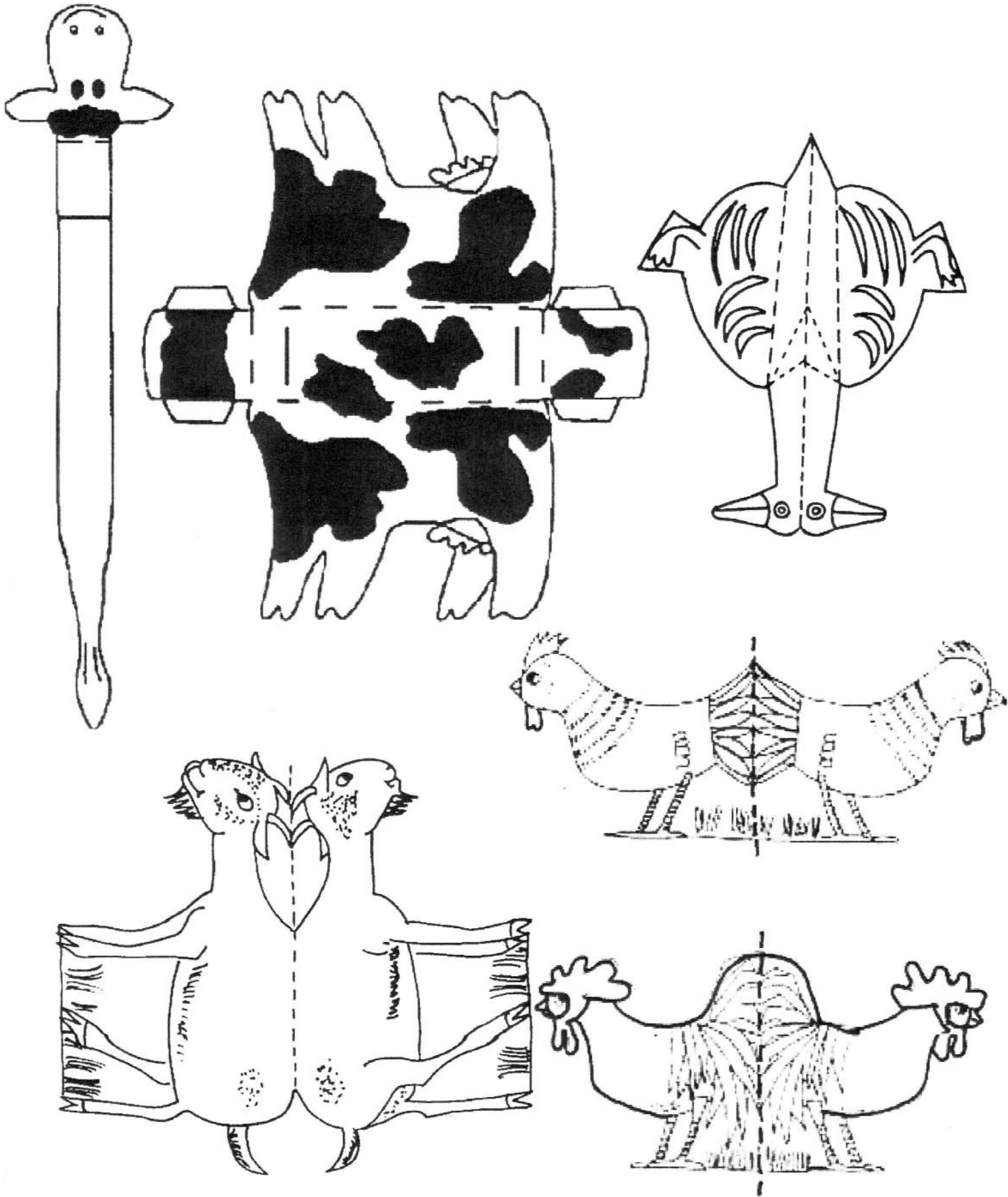
Kézműves foglalkozás: péntekenként, 16.00-tól

SOLYMÁR UTCA:

Kézműves foglalkozás: november 3., 11., 17., 25., 16.00-tól
Énekes-mondókás foglalkozás: csütörtökönként, 11.00-tól

A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

Kedves Gyerekek!

Készíthettek magatoknak egy saját baromfiudvart. Színezzétek, vágjátok ki az állatokat, majd a szaggatott vonalak mentén hajtsátok őket meg. A fejüket össze is ragaszthatjátok, így biztonságosabban tudnak majd állni. A tehénke fejét fűzzétek be a hátán látható két nyíláson keresztül.

Jó munkát kívánok!

Zsuzsa